

Konrad Lorenz

**ŽIVOT
SO PSOM
NIE JE POD
PSA**

premedia

premedia

Konrad Lorenz

**Ž I V O T
S O P S O M
N I E J E P O D
P S A**

premedie

Preklad tohto diela bol podporený aj grantom Goetheho inštitútu,
financovaným nemeckým ministerstvom zahraničných vecí.

582 SZA podporila vydanie tejto knihy

Konrad Lorenz

ŽIVOT SO PSOM NIE JE POD PSA

Prvé vydanie

www.premedia.sk

„So kam der Mensch auf den Hund“

First published by Verlag Dr. Borotha Schoeler, Vienna, 1949

© 1983 Deutscher Taschenbuch Verlag, Munich/Germany

Lic.: Agentur Dr. Ivana Beil, Schollstr. 1, D-69469 Weinheim

www.dtv.de

Preklad © Zuzana Demjánová, 2015

Obálka © Martin Mistrík (www.zelenaluka.sk)

Slovenské vydanie © Premedia, 2015

ISBN 978-80-8159-266-9

AKO BY SA TO MOHLO ODOHRAŤ

Vysokou stepnou trávou tiahnu ľudia, malá tlupa divokých nezaodetých postáv. Zvierajú v rukách kopije s kostenými hrotmi, niekolkí majú dokonca šípy a luky. Síce sa podobajú na súčasných ľudí, ale správaním pripomínajú zvieratá, tmavými očami sa nepokojne a vystrašene pozerajú na svet, presne ako plachá divá zver, ktorá musí byť neustále v strehu. Nie sú ešte slobodní, nie sú pánmi Zeme, ale štvancami, ktorí sa musia báť nebezpečenstiev, čo sa skrývajú v každej húštine.

Nálada je stiesnená. Silnejšie tlupy ich nedávno prinútili opustiť ich lovištia a oni unikajú na západ, do stepí, do neznámej oblasti, v ktorej žije oveľa viac dravcov ako v ich voľakedajšej vlasti. Navyše padol pred niekoľkými týždňami za obeť tigrovi šablozubému vodca tlupy, starý skúsený lovec. To, že zvierá napokon skončilo na hrote kopije, im je sotva útechou v nešťastí.

Najviac ich trápi nedostatok spánku. V starej vlasti spali všetci pri ohni, neďaleko sa usadili otravné šakaly zlaté,* vďaka nim nemuseli držať stráž, šakaly už z diaľky ohlasovali prítomnosť dravca. Títo primitívni ľudia si však, samozrejme, neuvedomovali, aký im z toho plynie osoh. Aj keď na nich neplytvali šípmi,

* Dnes už s istotou vieme, že nešlo o šakalov zlatých, ale o vzdialeného príbuzného vlka, o druh divého psa, azda indického vlka *Canis lupus pallipes*. Odhliadnuc od tohto faktu, je dosť možné, že sa tento príbeh odohral práve takto.

odplašili kameňmi príživníkov, ktorí sa odvážili prikradnúť sa bližšie k ohňu.

A tak tiahnu unavení ďalej, mlčia. Čoskoro padne noc, ale tlupa ešte stále nenašla miesto, ktoré by sa hodilo na založenie táborového ohňa, aby si na ňom mohli upiecť biedny úlovok – kúsok diviaka, ktorým pohrdol tiger šablozubý.

Náhle obrátia všetci napäto hlavy tým istým smerom ako vetriace srnky: začuli akýsi zvuk. Možno to je nejaké zviera, ktoré vie, ako sa ubrániť. Štvanci sa naučili správať potichu. A opäť ten zvuk. Áno, to sa ozýva šakal. Tlupa pohnute zastane, cítia sa zvláštne, počúvajú pozdrav z lepších a bezpečnejších časov. A vtom spraví mladý vodca tlupy s vysokým čelom čosi nepredstaviteľné: odtrhne kus mäsa a hodí ho na zem. Možno, že to ostatných nahnevá, veď napokon nemajú jedla nazvyš, nemajú toho toľko, aby si ho mohli dovoliť rozhadzovať po stepi. Pravdepodobne mladík sám nevedel, prečo to spravil, jednoducho to tak cítil, azda si prial mať šakalov bližšie pri sebe. Nech už to bolo akokoľvek, kládol do svojich šľapají kus diviaka. Je pochopiteľné, že ostatní to považovali za zlý žart a vodca tlupy sa len s ťažkosťami ubránil pred zlosťou hladných druhov.

Napokon sa však všetci usadili pri ohni a keď sa nasýtili, rozčúlená tlupa sa opäť upokojila.

Náhle začuli zavýjanie šakalov. Našli pohodené kusy mäsa a približovali sa po ich stope k táboru. Jeden z ľudí sa spýtavo zahľadel na vodcu tlupy, vstal a položil o kus ďalej kosti. Zložil ich na miesto, ktoré ešte akotak osvetľujú plamene. Je to významná udalosť: človek prvý raz nakrmil zviera, ktoré považoval za užitočné.

Dnes bude tlupa spať pokojne, okolo tábora sa totiž zakrádajú šakaly, spoľahliví strážcovia. A keď ráno vyjde slnko, sú ľudia odpočinutí a veselí. Od toho dňa nehodí nik do šakala čo len jeden kameň...

Prešlo veľa rokov, rodili sa nové ľudské generácie, staré umierali, vystriedalo sa ich už niekoľko. Šakaly skrotli, už sa ľudí natoľko neboja. Žijú vo väčších svorkách. Usádzajú sa neďaleko usadlostí ľudí, ktorí teraz lovia dokonca aj divé kone a jelene. Šakaly sa tiež zmenili, žijú inak: predtým sa ponevierali po krajine len v noci, cez deň spali hlboko v húštinách. Teraz sa z najsilnejších a najmúdrejších jedincov stávajú denné zvieratá, sprevádzajú ľudí na love a na ich výpravách za korisťou.

A vtedy sa mohlo prihodiť aj to, že tlupa sledovala statnú divú kobyľu, ktorú kopijou len poranili. Zvieratá sa nedarilo dostatočne rýchlo unikať. Lovci sú rozrušení, už dlho sa poriadne nenajedli. Aj šakaly sú hladnejšie ako zvyčajne, v poslednom čase sa im toho od ľudí veľa neušlo.

Žrebnú kobyľu vyčerpala strata krvi, nuž siahne po prastarom úskoku, ktorý má tento druh vrodený: zaradí „spiatocku“, vráti sa po svojich stopách asi o kilometer naspäť a potom odbočí pri jednej húštine prudko doprava. Zvieratám sa často darí uniknúť lovcom pomocou tohto inštinktívneho triku. Aj teraz ľudia bezradne zastali na mieste, kde sa v tvrdej stepnej pôde končí jej stopa.

Šakaly ľudí nasledujú, dodržujú patričný odstup, ešte sa neodvažujú priblížiť sa k hlučným, rozčúleným lovcem. Sledujú stopu človeka, nie zvieratá. Šakala stopa

divého koňa nezaujíma, nepúšťa sa ho prenasledovať – je to pochopiteľné, ako korisť preňho neprichádza do úvahy. *Tieto* šakaly však od ľudí opakovane dostávali i kusy veľkých zvierat a ich pach nadobudol pre nich nový význam: výrazná stopa kobylej krvi sa im v myšlienkach spája s výhľadom na skorú korisť.

Dnes sú šakaly obzvlášť hladné a rozrušené, stopa je čerstvá, a tak nastane vo vzťahu človeka a jeho druhu nový zvrät. Duchovná vodkyňa svorky, stará suka s prešediveným ňufákom, si všimne, že ľudia čosi prehliadli: stopa sa na jednom mieste rozvetvila. Zvieratá tam odbočia a samostatne sa po nej pustia. Ľudia medzičasom pochopili, že kobyla sa vrátila a spravila to isté. Keď dorazia tam, kde sa stopa rozvetvuje, začujú odkiaľsi z boku zavýjať šakaly. Rýchlo zistia, odkiaľ sa ozývajú a hneď sa za nimi vydávajú po stope, ktorú zvieratá zanechali v stepnej tráve. Teraz sa po prvý raz ustanovuje poradie, v ktorom budú od toho dňa človek a pes prenasledovať divú zver: *najprv pes, potom lovec*. Šakaly doženú divého koňa a zahatajú mu cestu, sú rýchlejšie ako lovci. Keď psy „zastavujú“ väčšiu zver, hrá pri tom zrejme podstatnú rolu nasledovný psychologický mechanizmus. Štvaný jeleň, medveď alebo kanec síce uteká pred ľuďmi, avšak do osamelého psa sa bez všetkého pustí, očividne *zabúda* na oveľa nebezpečnejšieho prenasledovateľa, lebo ho rozhnevá bezočivý malý nepriateľko. Vyčerpaný divý kôň pozná šakala zlatého len ako zbabelého havkáča, nuž sa mu rozzúrený postaví zoči-voči a bráni sa, divoko sa zaženie kopytom po tom, ktorý sa odvážil prídaleko. Dychčí, prestupuje v kruhu – prestane však utekať.

Ľudia počujú zavýjanie šakalov, všimnú si, že prestali napredovať, vodca dá znamenie svojim druhom, lovci sa nečujne rozptýlia do strán a obklúčia korisť. Na okamih sa zdá, akoby sa chceli šakaly rozutekať, ale potom sa upokojia, nik si ich nevšíma. Malá vodkyňa svorky sa už ľudí vonkoncom nebojí, nahnevane breše na divého koňa a keď ho napokon prebodne oštep, dychtivo zaborí zuby do jeho krku. Až keď sa k mŕtvemu zvieraťu skloní vodca tlupy, ustúpi. Vodca – azda praprapravnuke mladíka, ktorý prvý raz podhodil kúsok koristi šakalom, rozpára koňovi, čo sa ešte stále zachvieva, brucho, vyšklbne z neho vnútornosť, odkrojí z nich a hodí ich zvieraťu. Nepozrie sa na šakala – správa sa nanajvyš intuitívne a ohľaduplne a nehodí ich suke bezprostredne a priamo – aj to je od neho veľmi taktné, ale len kamsi bokom vedľa nej. Sivá vodkyňa svorky sa trocha placho stiahne dozadu, keď však človek nespraví žiadne výhražné gesto, ale len čosi prehodí priateľským tónom, ktorý už šakaly často začuli od táborového ohňa, vrhne sa žiadostivo na kus mäsa. A keď sa náhlivo prežúvajúc s korisťou v zuboch chystá odísť a ešte raz bojzливо zaškúli na človeka, hojdá sa jej chvost zľava doprava. Prvý raz zamával šakal človeku chvostom, čím spravil ďalší krok smerom k psovi domácemu.

Dokonca aj také múdre zvieratá ako psovité šelmy si neosvoja novú schému správania intuitívne, ale asociatívnymi myšlienkovými prepojeniami, ktoré vznikajú až potom, keď sa nejaká situácia viackrát zopakuje. Možno trvalo celé mesiace, kým šakalia suka, ktorá sa púšťala po stope zranenej zveri, čo zaradila „spia-

točku“, predbehla človeka pri love. Azda to spravil až jej potomok, šakal, ktorý pravidelne a vedome viedol lovcov a staval sa zveri do cesty.

Kedysi medzi staršou a mladšou dobou kamennou sa človek usadil. Prvé obydlia, o ktorých vieme, boli kolové stavby. Ľudia ich budovali z bezpečnostných dôvodov na plytčine jazier a riek, ba dokonca aj na pobreží Baltického mora. Vieme, že v tom čase sa už zo psa stalo domáce zviera. Pes močiarny, malý pes ponášajúci sa na špica, ktorého lebka sa našla vo zvyškoch kolových stavieb pri Baltickom mori, síce nezaprie svojho predka, šakala zlatého, avšak znaky zdomácnenia sú neprehliadnuteľné. Podstatné je, že divé šakaly zlaté, ktoré boli v období staršieho dilúvia určite rozšírenejšie ako dnes, sa už na pobreží Baltického mora nevyskytovali. Človek prenikal na západ a sever a pravdepodobne si na pobrežie Baltického mora priviedol aj čiastočne skrotené svorky šakalov zlatých, ktoré ho nasledovali, ba možno už išlo o psy, do veľkej miery zdomácnené.

Keď si začali ľudia budovať príbytky na koloch v plytčinách a keď prišli na to, ako vydlabať z kmeňa stromu čln, bolo nutné, aby sa vzťah medzi nimi a ich štvornohými druhmi zmenil. Pretože títo už viac nemohli obkľúčiť zo všetkých strán ľudské táborisko. Pravdepodobne si ľudia zobrali do svojich príbytkov na koloch obzvlášť krotké jedince vtedy sotva udomácnených šakalov zlatých, také, ktoré sa osvedčili pri love a ktoré si teda cenili, a spravili z nich „domáce zvieratá“ v pravom slova zmysle.

Ešte aj dnes sa stavajú rôzne národy k chovu psov odlišne. Najpôvodnejší postoj je ten, keď sa početnejšia svorka s pomerne uvoľneným vzťahom k človeku zdržiava v okolí ľudského sídliska. Inak sa k psom správajú na európskych statkoch: pes či psy patria k určitému domu a prílnú k určitému pánovi. Je možné, že sa tento typ puta vyvinul súčasne so vznikom prvých kolových obydľí. Do nového typu príbytku si človek mohol vziať len obmedzený počet psov, čo malo, samozrejme, za následok vnútroplemenný chov. V jeho rámci potom prví chovatelia podporili dedičné zmeny, ktoré boli pre domáce zviera podstatné. V prospech tohto predpokladu hovoria dva fakty. Po prvé, z klenutej lebky a kratšieho ňufáka psa močiarneho je zrejme, že ide o zdomácnený druh šakala zlatého a po druhé, jeho kosti sa našli takmer bez výnimky vo zvyškoch kolových obydľí. Psy staviteľov kolových obydľí museli byť krotké natoľko, aby ich primáli nastúpiť do člna, preplávať plytčinu, alebo sa vyškriabať na lávku. Akýkoľvek napolo skrotený kríženec potulujúci sa okolo tábora by sa k tomu totiž nikdy neodhodlal, ba dokonca aj mladému psovi z môjho chovu sa musím trpezlivo prihovárať, kým po prvý raz vlezie ku mne do kanoe, alebo vyskočí na stupienky železničného vagóna.

Psy boli možno krotké ešte predtým, ako si ľudia začali stavať príbytky na koloch, alebo azda skrotli až vtedy. Možno raz akási žena alebo dievčatko, čo sa rado hralo „s bábikami“, pritiahlo do kruhu ľudskej rodiny osirelé šteniatko a vychovalo ho. Možno bolo toto psie dieťaťko jediným, ktoré z vrhu prežilo, azda sa o zvyšok šakalej rodiny postaral tiger šablozubý. Šteňa

plače, ale nik si to nevšíma, vtedy mali ľudia ešte pevné nervy. Ale zatiaľ čo sa dospelí muži vydávajú do lesov na lov a ženy chytajú ryby, dcéra staviteľa kolových obydlí začuje kňučanie a vydáva sa hľadať jeho zdroj. Napokon nájde v skalnej dutine šteniatko, mláďatko k nej nebojácne pritapká a keď sa k nemu načiahne, obľíže jej ruku a začne ju sať.

Dcéra mladšej doby kamennej zareaguje na okrúhle, mäkké a chlpaté zvieratko inštinktívne. Zoberie ho do náručia, hladká ho a nosí ho všade so sebou – v tom sa nelíši od súčasných dievčatiek. Takéto správanie sa totiž dá pripísať na vrub materinskému inštinktu, a ten je prastarý. Dievčatko doby kamennej najprv v rámci hry napodobňuje to, čo videlo robiť staršie ženy, dáva psíkovi najesť. Dychtivosť, s akou sa psie dieťaťko vrhá na všetko, čo mu ponúka, ju teší. Aj súčasné matky a ženy sa radujú, keď hosťom u nich chutí. Skrátka, je zo psíka nadšená a keď sa jej rodičia vrátia, nájdu doma malého, dosýta najedeného šakalíka, čo ich síce prekvapí, no iste nenadchne. Drsný bojovník chce šteňa okamžite hodiť do vody. Ale jeho dcérka plače, vzlyká a zavesí sa otcovi na koleno. Muž sa potkne a psie dieťaťko padne na zem. Keď ho chce znovu chytiť, už sa skrýva v náručí dievčatka. Jeho dcéra ustúpila do najzadnejšieho kúta miestnosti, chveje sa a tvár jej zalievajú slzy. Ani otec doby kamennej nemal srdce z kameňa, pokiaľ išlo o jeho dcérku, a tak môže šteňa ostať v dome.

Vďaka bohatej strave z neho čoskoro vyrastie nadpriemerne veľké a silné zviera. Hoci ako mláďa stále behal za dcérou bojovníka, keď telesne a duševne do-

speje, jeho správanie sa zmení: zviera sa vešia na päty čoraz častejšie práve otcovi, náčelníkovi tlupy, ktorý sa sotva kedy o psa staral, nie dieťaťu. Jednoducho nadišiel čas, keď sa musí – rovnako ako keby žil v divočine – odpútať od matky. Dcéra bojovníka zohrávala doteraz v živote psa rolu matky, otcovi rodiny pripadla úloha vodcu svorky, len jemu patrí vernosť dospelého psa. Muža sprvu jeho oddanosť otravuje, čoskoro však zistí, že úplne krotký pes je súcejší na lov ako polodivé šakaly, ktoré sa ponevierajú na brehu pred sídliskom, a lovcov sa ešte stále boja. Navyše často zutekajú práve vtedy, keď zastavia nejaké zviera a majú ho zadržať na mieste do príchodu lovcov. Krotký pes sa navyše púšťa odvážnejšie aj do divých zvierat, v tom sa líši od svojich neskrutených druhov, v obydlí na koloch vedie chránený život, nemá s veľkými šelmami žiadne trpké skúsenosti. Netrvalo dlho a pes sa stal náčelníkovým oblúbencom, čo veľmi trápilo jeho dcérku, ktorá svojho kamaráta vídava len vtedy, keď je otec doma, a otcovia doby kamennej odchádzali často na dlhý čas preč.

Avšak na jar, v období, keď vrhajú šakaly mladé, sa otec jedného večera vráti domov s kožušinovým vrecom, v ktorom sa čosi mece a kňučí. A keď ho otvorí, dcéra vykrikuje od radosti: náhle sa jej k nohám chúlia štyri chlpaté kľbká. Len matka sa na muža vážne zahľadí a utrúsi, že dve by stačili...

Či sa to prihodilo takto? Nuž, nik z nás pri tom nebol... Ale ak nad tým pouvažujeme – áno, mohlo sa to tak odohrať. Nevieme toho veľa, to by sme nemali zamlčovať, dokonca ani nevieme, či ľudí sprevádzal skutočne šakal zlatý. Ba je celkom pravdepodobné, že

v rozdielnych kútoch sveta rôzne veľké druhy šakalov, ktoré sa podobali na vlkov, takto alebo podobne zdomácnili a neskôr sa spolu skrížili – veď napokon veľa domácich zvierat má viac ako len jedného divého predka. Jedno je isté: praotcom väčšiny našich psov domácich nie je nordický vlk, ako sa voľakedy predpokladalo. *Existuje* totiž len zopár psích rás, ktorým v žilách koluje prevažne vlčia krv – hoci nielen tá. Sú výnimočné, a preto sú aj najlepším dôkazom toho, že pes domáci *nie je* potomok nordického vlka. Samojedy, lajky, čau-čau a ešte niekoľko ďalších severských psích rás sa nielen podobá na vlkov, v žilách im skutočne prúdi vlčia krv. Avšak nielen: pomerne bezpečne môžeme vyhlásiť, že ľudia, ktorí prenikali čoraz ďalej na sever, so sebou viedli už zdomácnené šakalie psy a spomínané plemená vznikli ich opakovaným krížením s vlkmi. O svojráznej psychológii psov s vlčou krvou vám toho porozprávam ešte veľmi veľa!

KORENE VERNOSTI PÁNOVI

Psia oddanosť pramení z dvoch celkom odlišných pudových zdrojov. Európske plemená sú zväčša verné pánom v dôsledku väzby mladého divého psa na rodiča, toto puto však v prípade domáceho zvierťa pretrváva aj v jeho dospelosti a je vedľajším prejavom neoténie – zvierá si napriek pohlavnej zrelosti zachováva niektoré znaky mláďaťa. Druhým koreňom oddanosti je vernosť a odhodlanie divého psa nasledovať vodcu svorky, ale aj láska, ktorá viaže členov svorky.

Pri psoch s vlčou krvou sa táto spolupatričnosť a oddanosť prejavuje silnejšie ako pri potomkoch šakalov, keďže v živote vlka hrá súdržnosť svorky významnejšiu rolu.

Ak sa niekto ujme mladého zvierťa nezdomácného psieho plemena a vychováva ho v ľudskej rodine, ľahko sa presvedčí o tom, že mladistvá oddanosť divého psa sa zhoduje so sociálnymi väzbami, ktoré viažu väčšinu psov domácich doživotne k pánovi. Mladý vlk je síce plachý, rád sa skrýva do tmavých kútov, pociťuje zábrany, ak má prejsť cez otvorené priestranstvo, rýchlo chňapne po cudzej ruke, ktorá ho chce pohladať – od narodenia „hryzie zo strachu“ – avšak voči pánovi sa správa vo všetkých bodoch ako mladý pes, a to platí aj pre oddanosť. Ak ide o samicu, ktorá by aj vo voľnej prírode celkom prirodzene uznávala vodcu svorky – samca za „služobne nadradeného“, je možné, že sa za istých okolností nadanému vychováva-

teľovi podarí zaujať toto postavenie a takto si natrvalo zabezpečí oddanosť zvierata. Ak však ide o psa, musí sa pán spravidla pripraviť na trpké sklamanie. Keď zviera dospeje, náhle vypovie človeku poslušnosť, zrazu je nezávislé. Nebude síce útočiť na svojho dovtedajšieho pána, bude sa k nemu správať ako k priateľovi, avšak nie ako k panovníkovi, ktorému patrí úcta a rešpekt, dokonca sa bude snažiť podrobiť si ho a vydobyť si miesto vodcu svorky. Ak vezmeme do úvahy, aké nebezpečné sú vlčie zuby, často sa to neobíde bez krvi.

Podobné skúsenosti som mal so svojím dingom. Nebolo to veru priečne zviera, ani sa nepokúšal pohrýzť ma, keď však dospel, prišiel na veľmi zvláštny spôsob, ako mi odmietnuť poslušnosť. Ako mláďa sa čo do správania vôbec nelíšil od psa domáceho. Ak čosi vyviedol a potrestal som ho za to, videl som, že má zlé svedomie. Usiloval sa zmieriť s nahnevaným človekom a vyžobrať si pohladenie. Keď však mal asi jeden a pol roka, síce prijímal tresty bez odvrávania – to značí, že nevrčal, ani sa nestaval na odpor, ale keď bolo po všetkom, otriasol sa, priateľsky zamával chvostom a chcel sa hrať. Skrátka, trest mu ani v najmenšom nepokazil náladu a ani mu nenapadlo, aby sa napríklad úprimne snažil nezadrhnúť ďalšiu z mojich pekných kačíc.

Odvtedy ho už ani nebavilo sprevádzať ma na prechádzkach, jednoducho utiekol, nestaral sa, že naňho volám. Pritom – chcem to zdôrazniť ešte raz – sa ku mne správal priateľsky, zdravil ma, keď sme sa stretli, tešil sa, vítal so všetkým, čo k tomu patrí. Od divého zvierata nemožno jednoducho nikdy očakávať, že sa bude k ľudskému priateľovi správať inak ako k členo-

vi svojho druhu. Môj dingo ma mal srdečne rád, tak, ako by mal rád hociktorého dospelého člena svorky, nepocítoval však ku mne podriadenosť ani poslušnosť. Na rozdiel od divých psov prúdi v žilách všetkých zdomácnenejších psov – o tom vám budem ešte rozprávať – prevažne krv šakala zlatého a počas celého svojho života sa správajú k ľudskému pánovi tak, ako šteňa správa k staršiemu zvieraťu.

Aj ich pretrvávajúca detskosť je prednosťou a nie chybou. Nezávislé psy, ktorým úplne chýba, sú azda z hľadiska zvieracej psychológie zaujímavé, ale ich pánov toto „tuláctvo“ veru veľmi neteší. Vo vyššom veku môžu byť za určitých okolností aj riadne nebezpečné, keďže im chýba typická podriadenosť, „nevidia jednoducho nič zlé v tom“, ak pohryzú človeka rovnako tvrdo ako seberovného člena svorky.

Hoci – ako som už povedal – je zdrojom oddanosti pánovi väčšina psov domácich pretrvávajúca mladícka oddanosť, môže viesť prepiatosť v tomto ohľade k opačnému výsledku: takéto psy sú síce svojmu pánovi nepopierateľne oddané – ale rovnako aj ostatným ľuďom! Raz som tento psí charakter prirovnával k správaniu rozmazaných detí, pre ktorých je každý muž „ujo“, a ktoré sa nepatrične dôverčivo natískajú cudzím a vnucujú im prejavy lásky. Pritom netvrdím, že zviera svojho pána nepozná, nie veru, srdečne sa poteší, keď ho príležitostne vidí, avšak bezprostredne po stretnutí je hneď pripravené nasledovať ľubovoľného človeka, ktorý sa mu priateľsky prihovori alebo sa s ním dokonca pohrá. Ako dieťa som raz dostal do daru od istého láskavého príbuzného, ktorý však veľmi zvieratám nerozumel, jazvečíka, skutočnú

psiu karikatúru. Psík sa volal Kroki: zo všetkých živočíchov, aké si možno kúpiť, sa totiž najviac podobal na krokodíla, ktorého mi ktosi daroval. Krokodíla som si nemohol nechať, keďže mi chýbalo potrebné výhrevné zariadenie. Kroki kypel láskou k celému ľudstvu, bol ňou posadnutý, žiaľ, bolo mu úplne jedno, kto práve svet ľudí reprezentuje. Spočiatku sme to nevzdávali a neverníka sme opakovane ťahali z najrôznejších domov, kam si odbehol. Napokon sme však rezignovali a zverili sme Krokiho sesternici, ktorá bývala v Grinzingu a milovala psy. Tam viedol Kroki zvláštny, nepsí život: spal raz u tej, raz u onej rodiny, viackrát ho ukradli a opäť predali (pravdepodobne to robil vždy ten istý zlodej, Kroki, milovník ľudí, mu takto dopomohol k slušnému zárobku) – skrátka, tento pes miloval toho, kto práve držal v ruke vôdzku, ten bol jeho pánom...

Celkom inou kapitolou je prítulnosť a vernosť psích rás, ktorým prúdi v žilách vlčia krv. Pretrvávajúcu mladícku náklonnosť, ktorou sa vyznačujú predovšetkým bežné domáce psy so šakalou krvou, nahrádza oddanosť členovi svorky. Zatiaľ čo sú šakaly v podstate divými zvieratami a živia sa predovšetkým zdochlinami, vlk sa správa takmer bezvýhradne ako dravec a pri love koristi, prinajmenšom pokiaľ ide o veľkú zver, je odkázaný na členov svorky. Vlčia svorka potrebuje veľa potravy a ak ju chce získať, musí zdolať ďaleké vzdialenosti. Vlky musia držať pokope, inak by neulovili veľké zvieratá. Podmienkami prežitia a úspešného zvládnutia neľahkých situácií je prísna organizácia spoločenstva, vernosť a oddanosť vodcovi svorky a bezpodmienečná podpora v boji s nebezpečnou korisťou. Je teda zrejmé, v čom

spočíva rozdiel v charaktere psov so šakalou a psov s vlčou krvou: zatiaľ čo jedni vidia vo svojom pánovi rodiča, druhí ho vnímajú ako vodcu vlčej svorky, jedni sú detsky oddaní, druhí sú verní pánovi tak, ako je muž oddaný mužovi.

Je zvláštne, ako vzniká puto medzi mladým psom s vlčou krvou a človekom. Prechod od detskej oddanosti zvieraciemu rodičovi k poslušnosti dospelého psa je výrazný dokonca aj vtedy, ak pes vyrastá v ľudskej rodine, izolovaný od seberovných, „zvieracieho rodiča“ aj „vodcu svorky“ predstavuje jeden a ten istý človek. Tento proces veľmi pripomína to, keď sa mladý človek v období puberty vymaňuje z rodinných väzieb a púšťa sa po vlastných chodníčkoch, speje k vlastným ideálom. Väzba na nové ideály je *jedinečný* fenomén, aj pokiaľ ide o človeka: beda mladistvému, ktorý sa v tomto období celým srdcom upne na falošné božstvá!

Keď majú psy s vlčou krvou asi päť mesiacov, nadvždy sa pripútajú k jednému pánovi. Nevedel som to, a draho som za to zaplatil. Naša prvá sučka čau-čau mala byť narodeninový darček pre manželku. Aby som ju nepripravil o prekvapenie, starala sa o ňu až do jej narodenín istá príbuzná. Prekvapivo stačil týždeň pobytu u sesternice, a sotva polročné zviera sa na ňu uplo, oddala sa jej, a tým sa značne znížila hodnota môjho narodeninového darčeka. Hoci nás spomínaná dáma navštevovala len zriedkakedy, temperamentná sučka jednoznačne považovala za svoju skutočnú pani ju, nie moju ženu. Ešte roky by nás bola bývala ochotne a dobrovoľne opustila a nasledovala sesternicu.

V mojej Stasi, križencovi čau-čau a nemeckého ov-

čiak, sa, pokiaľ ide o postoj k pánovi, snúbila silná mladistvá prítulnosť, ktorú zdedila po psoch so šakalou krvou a výlučná poslušnosť a vernosť, ktorú prevzala od svojich predkov s vlčou krvou.

Stasi sa narodila na jar v roku 1940 a keď som si ju priniesol domov a začal ju cvičiť, mala sedem mesiacov. Vyzerala a správala sa sčasti ako čau-čau a sčasti ako nemecký ovčiak: mala ostrý vlčí ňufák, široký jarmový oblúk, šikmé oči, krátke chlpaté uši, krátky huňatý chvost rovný ako svieca. Na malú vlčicu sa podobala predovšetkým vďaka tomu, ako pružne sa pohybovala, srst žiarivej zlato-červenej farby však upozorňovala na to, že jej v žilách prúdi aj krv šakala zlatého. Skutočne zlatý bol však jej charakter. Základy psej výchovy: chôdzu na vôdzke, to, že má zotrvať pánovi pri nohe a ľahnúť si, keď jej to rozkážem – pochopila prekvapivo rýchlo. Hydinu sa naučila rešpektovať v podstate sama od seba, vôbec ju to nebolo treba učiť.

Moje puto so Stasi sa prerušilo o ani nie dva mesiace. Vtedy mi na Univerzite v Königsbergu ponúkli miesto ordinára psychológie a ja som ponuku prijal. Keď som sa na Vianoce vrátil domov na krátku dovolenku, Stasi ma radostne privítala a zdalo sa, akoby jej láska ku mne ani za mak neoslabla. Pamätala si všetko, čo som ju naučil, skrátka, bol to ten istý poslušný pes, s ktorým som sa pred tromi mesiacmi rozlúčil.

Keď som sa však znovu chystal odcestovať, odohrávali sa takmer tragické scény. Ešte predtým, ako som sa pustil do balenia, začala byť Stasi výnimočne úzkostlivá a nepohla sa odo mňa ani na krok. Keď som vyšiel z izby, nervózne vyskočila. Chcela ma dokonca

sprevádzať aj do istej nemenovanej miestnosti. Keď boli kufre zbalené, Stasino trápenie prerástlo v neurózu: nejedla, plytko a prerývane dýchala a z času na čas si hlboko vzdychla. V deň odchodu sme ju chceli zavrieť, aby sme jej zabránili odprevať ma. Ale Stasi utiekla do záhrady a najposlušnejší zo všetkých psov mi odmietol poslušnosť. Všetky pokusy privolať zviera stroskotali.

Keď sa napokon naša zvyčajná karavána – deti, príručné vozíky a kufre – dala do pohybu, sledoval ju z asi dvadsiatich metrov zvláštne vyzerajúci pes so spusteným chvostom a zježenou srstou na chrbte. Stasi blúdila pohľadom po okolí. Na stanici som sa ju ešte raz pokúsil chytiť – márne. Keď som nasadal do vlaku, Stasi zaujala v bezpečnej vzdialenosti hrozivý postoj revoltujúceho psa a nespúšťala ma z očí. Keď sa vlak pohol, stála Stasi ešte stále na tom istom mieste, až keď sme už išli pomerne rýchlo, vyrazila bleskurýchlo vpred, dohonila ho a skočila dovnútra tri vozne pred vagónom, kde som stál na stupienku, aby som jej zabránil nastúpiť. Rýchlo som prebehol dopredu, chytil som ju za zátylok a kríže a vyhodil som ju z vlaku. Šikovne dopadla na nohy, ani sa neprekoprcala. Potom zastala, nie však už v tom hrozivom postoji, a pozerala sa za vlakom, kým ho nestratila z očí. Do Königsbergu prichádzali znepokojujúce správy: Stasi zadržala niekoľko susedových sliepok, potuluje sa po okolí, vyšpiní sa hocikde v dome, nikoho neposlúcha a preto ju museli premiestniť do koterca.

Smutne a osamelo vraj sedí na Lipovej terase. Hoci osamelá bola, len pokiaľ išlo o ľudí – o elegantný koterec sa delila s dingom, o ktorom som už čo-to porozprával.